

Дополнительные высказывания

ISSN 0321-1401

9/87

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ТА ВПРАВИ

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

В. КРУШИНСЬКА, Л. МАЦЮК,
Київське педучилище № 2

КІЛЬКІСТЬ І ЛІЧБА

«Рибалки» («Нептун і риби»)

Мета: закріпити вміння дітей порівнювати множини, не перелічуючи елементи. Словник: багато, більше, менше.

Обладнання: макет озера, іграшки-рибки (або силуети), відерця (4—5).

Хід гри. Вихователь роздає кільком дітям відерця і пропонує піти до озера (макет на столі або фланелеграф) — там багато рибок. Кожний бере по одній рибці і кладе у відерце. Решта дітей можуть наспівувати пісню. Рибалки повертаються; одна дитина викладає своїх рибок в один ряд, під ним викладає друга і т. д. Діти порівнюють, чий «улов» більший.

«Подорож по кімнаті»

Мета: закріпити розуміння дітьми понять «один», «багато», «більше», «менше», «порівну», «стільки» — скільки, вміння знаходити один і багато предметів у навколишній обстановці.

Обладнання: Петрушка.

Хід. У гості до дітей прийшов Петрушка (Незнайко чи ін.): вихованці старшої групи дали йому завдання — подивитися, яких предметів у кімнаті багато, а яких лише по одному. Але він сам не може цього зробити і просить допомоги. Вихователь запитує: «Яких предметів у нас багато?» («Дитячих столів і стільчиків, іграшок» і т. д.); «Яких предметів у кімнаті по одному?» («Один великий стіл вихователя, один великий стілець» і т. д.); «Чого більше — дитячих столів чи столів вихователя?»; «Чого менше?»; «Чого більше — великих столів чи великих стільців?» («Іх порівну»). Діти по черзі відповідають. Якщо хтось не може, називає товариш.

«Бичок — білий бочок»

Мета: закріпити уявлення дітей про поняття «один» і «багато»; вчити розрізняти на слух один і багато звуків. Словник: один, багато; звуконаслідування голосів тварин.

Обладнання: казкова хатинка, іграшки — жабка, мишка, кішка, півник, собачка, бичок, м'які іграшки.

Хід. На столі у вихователя — казкова хатинка. У ній живуть жабка, мишка, кішка, півень і собачка. Вихователь розповідає: «Жили-були в хатинці на галявині жабка-стрекотушка, мишка-тихоніжка, кіця-білолиця, півник-когутик і собачка Бобик. Якось усі вони сиділи надворі, аж бачать — іде бичок — білий бочок: «Му-у! Зблукав я у лісі, не знайду дороги. Допоможіть мені». Мешканці хатинки сказали йому: «Ми допоможемо тобі, але спочатку виконай наше завдання». Жабка загадала: «Промукай стільки разів, скільки я квакну». Слухайте, діти, уважно — чи правильно

бичок виконає завдання. Якщо правильно — плесніть у долоні».

Жабка квакнула один раз — бичок: «Му-у» («Скільки?»); собачка прогавкала багато разів — бичок знову: «Му-у» («Правильно?»). Інші тварини загадують своє — наприклад, пропонують узяти стільки іграшок, скільки разів мишка пропищить. Якщо бичок помиляється, діти виправляють помилку.

«Конячка»

Мета: закріпити розуміння дітьми понять «один», «багато», вміння складати множини з одиниць.

Обладнання: фланелеграф, силуети конячки і 4—5 лошат (або іграшки).

Хід. Вихователь виставляє на фланелеграфі конячку: «Конячка вийшла з лошатами на луг погуляти, пощипати свіжої травиці, а лошата розпустивались і розбіглися хто куди. Конячка кличе діток: «Іго-го-о», але вони не чуять. Давайте допоможемо їй. Коли вона прокричить один раз, ми знайдемо і принесем їй одне лошатко». (Силуети лошат заздалегідь розкладені в різних місцях кімнати). Вихователь запитує, скільки разів прокричала конячка і скільки лошат треба знайти. Коли знайдемо всі, запитує, скільки на лузі конячок-мам («Одна»); скільки лошат («Багато»); по скільки їх знаходили діти («По одному»). Підсумовує: «Ми знаходили по одному лошати і принесли його мамі-конячці, а тепер їх стало багато».

«Швидкий поїзд»

Мета: закріпити вміння дітей знаходити в навколишній обстановці один і багато предметів.

Обладнання: набори предметів та іграшок у співвідношенні «один — багато».

Хід. На полиці, столі, дошці, килимі тощо вихователь заздалегідь розміщує групи предметів або іграшок — однорідних і по одному (4 матрешки й 1 машинка і т. д.). Обирають ведучого — «тепловоз», решта — «вагончики». За сигналом вихователя «Поїзд рушив!» діти йдуть ланцюжком, роблячи колові рухи зігнутими в ліктях руками. За сигналом «Поїзд зупиняється» (на станціях Поличка, Стіл, Дошка, Буфет, Куточок) діти уважно розглядають виставлені предмети, називають, яких багато, а яких один.

«До нас гості прийшли»

Мета: уточнити уявлення дітей про поняття «один», «багато». Словник: один, багато, по одному, жодного.

Обладнання: матрешки, машинки, велика машина.

Хід. Діти сидять за столами. Вихователь ставить на кожний стіл машинку з матрешкою. Запитує у кількох, скільки матрешок приїхало в гості («Багато»).

Наголошує, що кожна матрешка в гостях в одній дитини. Пропонує дітям узяти по одній матрешці, уточнює, по скільки їх у кожного, індивідуально уточнює розуміння слів одна, по одній. Запитує, як треба зробити, щоб не лишилося в руках жодної матрешки. («Покласти в машинку»); скільки матрешок треба покласти в машинку («Одну»). Перевіряє розуміння дітьми понять «багато», «мало» за допомогою запитань. Після цього всіх матрешок складають в одну велику машину, вони від'їжджають: «Тепер їх знову стало багато».

ВЕЛИЧИНА «Магазин»

Мета: вправляти дітей у розрізненні предметів за величиною, довжиною, висотою, шириною, товщиною. Словник: великий, маленький, довгий, короткий, високий, низький, широкий, вузький, товстий, тонкий.

Обладнання: стояк з полицями, іграшки та предмети, контрастні за величиною, довжиною і т. д.

Хід. Вихователь пропонує дітям піти до магазину й уважно розглянути, що там є. Діти оглядають прилавок з товарами, називають їх. Потім по черзі підходять до продавця (вихователя), вибирають потрібний товар («Я хочу купити великий червоний м'яч»). Якщо правильно характеризують, одержують покупку.

«Одягнемо ляльку на прогулянку»

Мета: закріпити знання дітей про довжину і ширину предметів. Словник: довгий, короткий, довший, коротший, широкий, вузький.

Обладнання: лялька, платтячка, пальтечко, шапочка, туфельки (двох розмірів), дві стрічки різної довжини.

Хід. Діти сидять колом. Вихователь пропонує одному з них принести ляльку Наталочку — вона піде з усіма гуляти, тож треба вдягти її. Ще кільком доручає принести одяг — плаття, туфельки, пальтечко, шапочку. (Речі заздалегідь дібрані менших розмірів). Дитина, якій пропонують вдягти на ляльку платтячко, не може зробити цього, бо воно вузьке. Приносять інше. Так само порівнюють пальто, взуття, стрічку у волосся.

«Струмок»

Мета: вправляти дітей у порівнянні предметів, контрастних за довжиною. Словник: довгий, короткий.

Обладнання: на кожну дитину по дві смужки картону голубого кольору контрастної довжини й іграшковому човнику; у вихователя — дошка-аплікатор (фланелеграф), дві смужки на магнітній (наждачній) основі.

Хід. Вихователь пропонує дітям розглянути смужки у них на столах — це немовби струмочки. «Як довідатися, який струмочок коротший, а який довший? Прикладіть їх один до одного і зрівняйте кінці обох зліва, як це роблю я. (Показує на дошці-аплікаторі або фланелеграфі). Тепер візьміть у праву руку човник. Який струмок коротший? Нехай човник попливе по ньому зліва направо. А який струмок довший? Пустіть і по ньому човник. По якому струмку човник тільки що плів?» Вихователь пропонує кільком дітям (підходить до них) показати, який струмок довший (коротший), запитуючи: «Цей струмок довший чи коротший?»

«Збери матрешку»

Мета: закріпити вміння дітей співвідносити три предмети за величиною і використовувати його, виконуючи дії з предметами (складаючи матрешку). Словник: велика, маленька, більша, менша.

Обладнання: тримісні матрешки за кількістю дітей.

Хід. Вихователь загадує загадку: «Ростом різные подружки, но похожи друг на дружку. Все они сидят друг в дружке, а всего одна игрушка». Потім розбирає матрешку, звертає увагу дітей на верхню і нижню частини, їх співвідношення, на порядок розміщення матрешок — від найбільшої до найменшої. Збирає; далі діти повторюють його дії і, складаючи матрешок, називають, яка більша, а яка менша.

«Хто знайде таке саме кільце?»

Мета: вчити дітей знаходити два предмети однакової величини шляхом накладання їх і порівняння на око. Словник: велике, маленьке, однакові за величиною.

Обладнання: башточки з трьох і п'яти кільць.

Хід. Вихователь знімає кільця зі стрижнів башточок і розкладає в різних місцях кімнати. Потім роздає дітям по одному колючку: «Знайди таке саме велике кільце; таке саме маленьке кільце». Спостерігає, як виконуються завдання, допомагає в разі потреби.

«Яка куля в мішечку?»

Мета: вправляти дітей у порівнянні й розрізненні контрастних і однакових за величиною предметів. Словник: великий, маленький, більший, менший, однакові (рівні) за величиною.

Обладнання: барвистий мішечок, кулі різної величини (по 4 червоного, синього, зеленого і жовтого кольорів).

Хід. Вихователь виймає з мішечка по дві великі, маленькі й однакові за величиною різноколірні кулі. Активізує дітей, домагаючись від них правильного називання кольору й величини. Потім те саме роблять діти (по одному): дістають з мішечка дві кулі й визначають шляхом порівняння колір і величину («Це червона куля, це — зелена. Червона куля велика, зелена — маленька»).

ФОРМА (ФІГУРА)

«Чий будиночок швидше збереться?»

Мета: вправляти дітей у розрізненні й називанні знайомих геометричних фігур: круга, квадрата, трикутника. Словник: круг, (круглий, котиться, немає кутів і сторін); квадрат, трикутник (багато кутів і сторін, не котиться).

Обладнання: три крупні моделі фігур, маленькі круги, квадрати, трикутники.

Хід. У кімнаті (на майданчику) в різних місцях влаштовані «будиночки»: до стіль-

ців прикріплені крупні моделі фігур. Вихователь роздає дітям відповідні площинні фігури менших розмірів, пропонує погуляти по кімнаті (сигнал «Діти гуляють»). За сигналом «Діти, додому!» кожний підбігає до свого будиночка з такою самою фігурою. Гра повторюється тричі.

«Впізнай на дотик»

Мета: вчити дітей визначати на дотик форму відомих їм геометричних фігур: трикутника, квадрата і круга. Словник: круг, круглий, квадрат і трикутник зі сторонами, кутами.

Обладнання: два набори геометричних фігур (круг, квадрат, трикутник).

Хід. Викликана дитина всуває руку у мішечок з площинними фігурами, затягнутий гумкою, і кладе її з ним на стіл. Вихователь викладає на дошці по одній моделі, дитина за зоровим зразком віднаходить у мішечку на дотик таку саму фігуру і показує. Якщо впізнала правильно, решта плескає у долоні.

«Що лежить у мішечку?»

Мета: закріпити знання дітей про форму; вправляти у співвідношенні кількох предметів з фігурою-зразком. Словник: квадратний, круглий, трикутний.

Обладнання: підставка з трьох приступочок для викладання предметів, набір геометричних фігур (круг, квадрат, трикутник), мішечок з дрібними предметами різної форми.

Хід. На краю столу на підставці розкладені площинні геометричні фігури (по одній ліворуч). Діти сидять півколом. У вихователя — мішечок з предметами. Діти по черзі виймають з нього один предмет, називають, визначають форму і кладуть поряд з фігурою-зразком. У разі потреби вихователь допомагає: «Це круглої форми». При повторному проведенні гри можна змінити набір предметів, зменшити або збільшити кількість їх.

«Вгадай, що це»

Мета: вправляти дітей у визначенні на дотик знайомих геометричних фігур. Словник: трикутник, квадрат, круг.

Обладнання: набір геометричних фігур невеликого розміру (круг, квадрат, трикутник).

Хід. Вихователь викликає дитину до столу, пропонує стати спиною до дітей і закласти руки за спину. Вкладає їй у долоні площинну фігуру — треба, не підглядаючи, визначити на дотик, що це. Якщо завдання виконане правильно, діти плескають у долоні.

«Знайди предмет такої самої форми»

Мета: вчити дітей виділяти форму в конкретних предметах навколишньої обстановки, добирати предмети певної форми і співвідносити їх із заданою геометричною фігурою.

Обладнання: площинні круг, квадрат, трикутник; предмети круглої форми (м'яч, куля, яблуко, блюденко, гудзики), квадратної (кубик, хустинка, карточка лото), трикутної (призма, прапорець, морквина).

Хід. Вихователь ознайомлює дітей з матеріалом: площинні фігури розкладені на одному столі, предмети — на іншому. Показує якусь фігуру і пропонує одній дитині знайти серед виставлених речей предмет відповідної форми і покласти його поряд з фігурою на столі. Якщо завдання виконане правильно, всі діти плескають у долоні. Гра завершується, коли показані всі фігури й віднайдені

предмети відповідних форм. Тривалість — 15 хв.

«Гаражі»

Мета: вправляти дітей у розрізненні й називанні знайомих геометричних фігур, у віднайденні тотожних фігур незалежно від їхнього кольору і величини.

Обладнання: два набори карток із зображенням круга, квадрата, трикутника, три демонстраційні картки, роздавальні — за кількістю дітей (або керма із зображенням певної фігури).

Хід. У різних місцях кімнати прикріплені картки, на кожній з яких зображена певна геометрична фігура, — це «номер» гаража. Дітям роздають по одній картці з фігурою на ній — це «номер» машини. За сигналом вихователя «Машини їдуть» діти розходяться по кімнаті, імітуючи їзду. За сигналом «Машини, в гаражі!» кожний заїжджає у свій гараж з відповідним знаком. Вихователь активізує запитаннями: «Який номер твоєї машини? До якого гаража ти поїдеш?» Потім діти обмінюються картками.

ПРОСТІР

Купання ляльок

Мета: вправляти дітей в умінні орієнтуватися у частинах тіла, визначаючи правий і лівий бік. Словник: правий, лівий, спереду, ззаду.

Обладнання: ляльки, ванночки, губки, рушнички, лялькові меблі.

Хід. Вихователь спонукає дітей до розмови про послідовність роздягання ляльки, називання частин її тіла, обличчя. Потім сам роздягає ляльку і «купає» її, називаючи, що саме мие. Діти наслідують його дії і слова, імітуючи купання своїх ляльок («Вимий ніс, вуха, щоки, підборіддя, шию, праву (ліву) руку, праву (ліву) ногу, живіт, спину. Витри обличчя, тулуб...» і т. д.), одягають їх («Одягни на голову шапочку...» і т. д.), потім граються.

«Що змінилось?»

Мета: вправляти дітей в орієнтуванні у просторі в напрямку від себе. Словник: попереду, позаду, ліворуч, праворуч.

Обладнання: 4 різних предмети або іграшки.

Хід. Вихователь розглядає з дітьми предмети, потім ставить їх на столі в різному порядку: один — ліворуч, другий — праворуч, третій — попереду, четвертий — позаду. Пропонує дитині уважно розглянути розташування, потім повернутися спиною до столу (або вийти з кімнати). Мінє предмети місцями. Діти разом з вихователем плескають у долоні — дитина обертається (або заходить до кімнати) і визначає, що змінилось у розташуванні предметів, який із них спочатку стояв праворуч (ліворуч, попереду, позаду).

«Ігри з підвісною кулькою»

Мета: вправляти дітей у розрізненні й визначенні просторових напрямків від себе: попереду (вперед), вгорі (вгору), вниз (вниз), праворуч (направо), ліворуч (наліво), позаду (назад).

Обладнання: підвісна куля.

Хід. Дітей по черзі викликають до столу: вони мають визначити розташування підвісної кульки, якою маніпулює вихователь (або ведуча дитина) стосовно їхнього тіла. Так, поняття «попереду» пов'язується з обличчям, «позаду» — зі спиною, «праворуч» — там, де права рука (нога, вуха, щока), «ліворуч» — де ліва рука (нога, вуха, щока), «вгорі» — де голова, «вниз» — де ноги. Правильні відповіді по закінченні гри схвалюються, далі діти самостійно граються кульками.